

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
 בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
 ויבדלחט"א הרב אשר וייס
 והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
 הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

מקום הנחת המפה לאחר נטילת ידיים

(נ"א ב') (המשך משנה): בית שמאי אומרים: מקנח ידיו במפה (במגבת לאחר נט"י) ומניחה על השולחן (לקנח בה ידיו בסעודה מזוהמת התבשיל). ובית הלל אומרים: (יניחנה) על הכסת (שהוא מיסב עליה, או הכר, ושם יקנח בה ידיו בסעודה).

(נ"ב ב') ת"ר: ב"ש אומרים: מקנח ידיו במפה ומניחה על השולחן. שאם אתה אומר על הכסת, גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת (שמא יהיה משקה טופח עליה מחמת נגוב הידים), ויחזרו ויטמאו את הידים (כשיקנח בה תמיד בתוך הסעודה).

ונטמייה כסת למפה (בלא משקים)! אין כלי מטמא כלי.

ונטמייה כסת לגברא גופיה! אין כלי מטמא אדם¹.

ובית הלל אומרים: על הכסת, שאם אתה אומר על השולחן, גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השולחן (שעשוי להיות טמא), ויחזרו ויטמאו את האוכלין².

ולטמא שולחן לאוכלין שבתוכו! הכא בשולחן שני עסקינן, ואין שני עושה שלישי בחולין אלא על ידי משקין.

במאי קמיפלגי? ב"ש סברי, אסור להשתמש בשולחן שני (אפילו לסעודת חולין), גזרה משום אוכלי תרומה (שיבואו לאכול על כזה שולחן, והשני פוסל את התרומה). ובית הלל סברי, מותר להשתמש בשולחן שני, אוכלי תרומה זריזין הם (ולא יטעו לאכול תרומה על שולחן טמא). דבר אחר: אין נטילת ידים לחולין מן התורה.

מאי דבר אחר? הכי קאמרי להו בית הלל לבית שמאי: וכי תימרו מאי שנא גבי אוכלין דחיישינן (שמא יקבלו טומאה מהמים שעל המפה, ולכן אוסרים לשים המפה על השולחן), ומאי שנא גבי ידיים דלא חיישינן (שיקבלו טומאה מהמים שעל המפה, ולכן

1. אין כלי שאינו אב הטומאה, מטמא כלים ולא אדם, והוא יזהר שלא יגעו ידיו בכסת, אם ראשונה היא לטומאה. רש"י.

2. כי כשהמפה מונחת על השולחן, עלולה היא לנגוע במאכלים, ונמצא אוכל בטומאה, ובטל כל עיקר תקנת נטילת ידיים לסעודה. משא"כ כשמונחת על הכסת עליה מיסב, אין לחשוש, שאין שם מאכלים.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מתירים להניח המפה על הכסת)? אפילו הכי הא עדיפא (לשים המפה על הכסת), דאין נטילת ידים לחולין מן התורה. מוטב שיטמאו ידיים דלית להו (לטומאתם) עיקר מדאורייתא, ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא.

שיטות הראשונים

על אלו משקים גזרו שיטמאו כלים: דעת ראב"ד, ר"ת, ר"י, רמב"ן, ורא"ש, שמשקין שנטמאו מחמת ידיים, מטמאים את הכלים³. והרמב"ם כתב, "אין לך ולד טמאה שמשקין כלים אלא משקין טמאים בלבד, וטמאה זו מדבריהם, והוא שיהיו אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטמאות, בין שלתורה בין שלדבריהם^{4,5}".

כיבוד הבית בגמר הסעודה

(נ"א ב') **משנה:** בית שמאי אומרים: מכבדין את הבית (בסיום הסעודה) ואח"כ נוטלין לידיים (מים אחרונים), ובית הלל אומרים: נוטלין לידיים ואח"כ מכבדין את הבית. (נ"ב ב') **ת"ר:** בית שמאי אומרים: מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידיים, שאם אתה אומר נוטלין לידיים תחלה, נמצא אתה מפסיד את האוכלין (שמים אחרונים ניתזים עליהם, ונמאסים). ובית הלל אומרים: אם שמש תלמיד חכם הוא, נוטל פירורין שיש בהן כזית, ומניח פירורין שאין בהן כזית (שאותם אין איסור לאבד).

3. כמבואר בסוגיא קודמת, שביט שמאי אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס, שמא יטמאו ידיו את המשקים שאחורי הכוס, והם יחזרו ויטמאו את הכוס. אע"פ שמשקים אלו אינם אב טומאה, אלא טמאים רק מגזירת חכמים שגזרו עליהם שיהיו ראשון לטומאה.

4. "ומפני מה גזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים? גזרה משום משקה הזב, שהוא אב ומטמא כלים דין תורה, שנאמר: "וכי ירק הזב בטהור" (ויקרא, מצורע, טו, ח), כמו שבארנו (מטמאי משכב ומושב א, טז). בפירושו למשנה, בהקדמה לסדר טהרות, מביא הרמב"ם שתי ראיות: א. אומרם בתלמוד (שבת י"ד א', פסחים ט"ו ב', י"ז ב', י"ח א') דאיטמו מחמת שרץ, בכל מקום שאמרוהו, כלומר שהמשקין הטמאין האלה לא שנטמאו בידיים טמאין שהן שניות לעולם. ב. בגמרא חגיגה ירושלמי (פ"ג ה"א) אמרו, פשיטא שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס.

5. מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' אבות הטומאות ז, ב). ר"ת (ספר הישר, חלק החידושים סי' תשעה). ר"י (תוספות שבת י"ד ב', ד"ה אלא). רמב"ן (שבת י"ד ב', ד"ה אלא). רא"ש (בתוספותיו, שבת י"ד ב', ד"ה אלא).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: פירורין שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד.
במאי קמיפלגי? בית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, ובית שמאי
סברי מותר להשתמש בשמש עם הארץ.
(מסיק) בכוליה פרקין הלכה כבית הלל, בר מהא דהלכה כבית שמאי. ורבי אושעיא
מתני איפכא, ובהא נמי הלכה כבית הלל.

שיטות הראשונים

כבוד קודם נטילה, ואם מותר להשתמש בשמש עם הארץ: דעת בית שמאי דמותר
להשתמש בשמש עם הארץ, ושמא יניח גם פירורים שיש בהם כזית, ויימאסו במים
של נטילה, ולכן יכבד תחילה. והכי איפסיק בגמרא. וכן פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש.
וכתבו תלמידי רבינו יונה בשם ר"י הזקן, שכיום, שאין מנהגנו לסלק את השולחן,
ונוטלין ידיהן מחוץ לשולחן מקום שאין שם פירורין, לא חששו לדבר. וכן פסק השו"ע.
פירורין שאין בהן כזית האם מותר לאבדם ביד: פסקו כל הפוסקים שמותר לאבד ביד
פירורין שאין בהן כזית. וכתבו תוספות דמכל מקום קשה לעניותא. וכן פסק השו"ע.⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות דברים הנוהגים בסעודה, סימן קפ)

ג. קדם שִׁטְל יָדוֹ, יִכְבֵּד הַבֵּית שֶׁלֹּא יִשְׁאָרוּ שָׁם פִּירוּרִין וַיִּמָּאֲסוּ בְּמִים שֶׁל נְטִילָה; אֲף
עַל פִּי שֶׁמֶתֵּר לְאַבֵּד פִּירוּרִין שֶׁאֵין בָּהֶם כַּזֵּית, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ עִם הָאָרֶץ, שֶׁמֶתֵּר
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁמֶשׁ עִם הָאָרֶץ, וַיִּנָּח גַּם פִּירוּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כַּזֵּית שֶׁאֲסוּר לְאַבְדֵּן בְּיָד,
לְכַף יִכְבֵּד תַּחֲלָה; וְעַכְשָׁיו אֵין אָנוּ נוֹהֲגִים כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְסַלְּקִין הַשֻּׁלְחָן, וְאָנוּ
נוֹטְלִין הַיָּדִים חוּץ לַשֻּׁלְחָן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם פִּירוּרִים, וְלִיכָּא לְמִיחָשׁ לְמַדִּי.
ד. אֲף עַל פִּי שֶׁמֶתֵּר לְאַבֵּד פִּירוּרִין שֶׁאֵין בָּהֶם כַּזֵּית, מִכָּל מָקוֹם קָשָׁה לַעֲנִיּוֹת.

6. או"ח קפג. מקורות - רי"ף (לח ב בדפיו). רבינו יונה (ד"ה מתני' ב"ש). רא"ש (סי' א). רמב"ם (הל' ברכות ז,יא).

7. או"ח קפג-ג. מקורות - ראה פסקה קודמת. תוספות (נ"ב ב', ד"ה פירורים).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סדר הבדלה, ונוסח ברכת הנר

(נ"א ב') **משנה:** בית שמאי אומרים: נר ומזון (ברכת המזון) בשמים והבדלה. ובית הלל אומרים: נר ובשמים מזון והבדלה.

(נ"ב א') **תניא:** הנכנס לביתו במוצ"ש, מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואחר כך אומר הבדלה. ואם אין לו אלא כוס אחד, מניחו לאחר המזון ומשלשלו כולן לאחריו.

(נ"ב ב') רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא. חזייה לרבא דברין אבשמים ברישא (לפני ברכת הנר). אמר ליה: מכדי בית שמאי ובית הלל אמאור לא פליגי (הכל מודים שקודמת לברכת בשמים)!

עני רבא בתריה: זו דברי רבי מאיר, אבל רבי יהודה אומר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המזון שהוא בתחלה, ועל הבדלה שהיא בסוף. על מה נחלקו? על המאור ועל הבשמים, שבית שמאי אומרים: על המאור ואח"כ בשמים, ובית הלל אומרים: בשמים ואח"כ מאור. ואמר רבי יוחנן: נהגו העם כבית הלל אליבא דרבי יהודה (שמברכים על הבשמים ואח"כ על הנר).

(נ"א ב') (המשך **משנה:**) בית שמאי אומרים: שברא מאור האש. ובית הלל אומרים: בורא מאורי האש.

(נ"ב ב') (ומסיק) אמר רב יוסף: בברא ובורא כולי עלמא לא פליגי דברא משמע. כי פליגי ב"מאור" ו"מאורי", דבית שמאי סברי חדא נהורא איכא בנורא. ובית הלל סברי טובא נהורי איכא בנורא (שלהבת אדומה, לבנה, וירקרקת. לפיכך יש להזכיר בלשון רבים).

תניא נמי הכי: אמרו להם בית הלל לבית שמאי, הרבה מאורות יש באור.

8. לשעבר. ויפה לאומרו, שעל בריית האור שברא בששת ימי בראשית משבחין אותו, לפי שבמוצאי שבת נברא, כדאמרין בפסחים (פרק רביעי, נ"ד א'). רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

הבדלה על הפת: הגאונים פירשו הא דתנן נר מזון והבדלה, בברכת המוציא. ופירשוה בהבדלה שבין מוצאי שבת ליום טוב⁹. ודעת רי"ף ורמב"ם דלא אשכחן הבדלה על הפת כל עיקר¹⁰. והשו"ע¹¹ סתם שאין מבדילין על הפת, והביא בשם יש אומרים את הגאונים.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רצו)

א. סדר הבדלה: יין, בְּשָׁמִים, נֵר, הַבְּדֵלָה וְסִמְנָה יבנ"ה...
ב. וְאֵין מְבַדִּילִין עַל הַפֶּת, אֲבָל עַל הַשֶּׁכֶר מְבַדִּילִין אִם הוּא חֹמֶר מְדִינָה וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר מִשְׁקִין, חוּץ מִן הַמֵּיִם.
גה: וְטוֹב יוֹתֵר לְהַבְדִּיל עַל כּוֹס פָּגוּם שֶׁל יֵין, מֵעַל שֶׁכֶר (אֲבוֹדָהּם). וְנִהְיֶה לְהַבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי פֶסַח עַל שֶׁכֶר וְלֹא עַל יֵין, מִשּׁוּם דְּחֻבִּיב עָלָיו.
וביום טוב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֵׁשׁ בּוֹ קְדוּשָׁה שֶׁהוּא נֶאֱמָר עַל הַפֶּת, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵגֵב הַקְדוּשָׁה מְבַדִּילִין גַּם כֵּן עָלָיו...

(או"ח, הלכות שבת, סימן רצח)

א. מְבַרֵךְ עַל הַנֵּר: בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ, אִם יֵשׁ לוֹ...

9. דכיון דבעי למימר קידושא אריפתא, משלשל לה להבדלה אבתרה. והאי דאיצטריך ליה למימר הכי, משום דקשיא ליה ההיא דאמימר דאיכלע לבי רב אשי ולא הוה להו חמרא לאבדולי ובת טות (פסחים ק"ז א') ומשום הכי איצטריך לאוקמא להא מתניתא במוצאי שבת ליום טוב וקא מוקים להא דאמימר בשאר ימות השנה. רי"ף.
10. מהא דאמימר דאיכלע לאתרא דלא הוה חמרא, ובת טות (לן מעונה). ומתניתין, אברכת המזון קאי. וכפירוש רש"י, דמדובר במי שאכל סעודה שלישית בשבת עד שחשיכה, ומברך ברכת המזון והבדלה על כוס אחד.
11. או"ח רצו,ב. מקורות - **המתירים** - העיטור (עשרת הדברות, הל' מצה ומרור, בשם הגאונים רב יוסף ורב אבא ורב צדוק דמתא מחסיא). ארחות חיים (הל' הבדלה סי' כ). הרוקח (הל' הבדלה, סי' שנו). האגור (הל' שבת, סי' תיז). רי"ף גיאת (הל' הבדלה, בשם רב האי גאון). ראב"ן (ברכות סי' קפט). **האוסרים** - רי"ף (ברכות ריש פ"ח, לח ב בדפיו). רי"ף גיאת (הל' הבדלה). רס"ג (סידורו). רשב"ם ותוס' ורא"ש ור"ן ומאירי (פסחים ק"ו ב'). העיטור הל' מצה ומרור, בשם הצרפתים ורבוותא בתראי). סדר רב עמרם. המנהיג (הל' שבת סי' סו). ארחות חיים (הל' הבדלה סי' כ, בשם האחרונים). שיבולי הלקט (עניין שבת, סי' קל, בשם רב עמרם בר ששנא גאון). אבודרהם (מוצאי שבת). האגור (סי' תיז, בשם גאונים ורבנו משה ורבנו יעקב ועוד). כלבו (סי' מא). רמב"ם (הל' שבת כט,יב).